

Marta Cichalewska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska

ORCID: 0000-0003-0818-197X

marta.cicha96@op.pl

Postulat ochrony interesów małoletnich w świetle przepisów dotyczących spraw o przysposobienie

The Postulate of Protecting the Interests of Minors in the Light of the Provisions on Adoption Cases

ABSTRACT

The adoption procedure, the framework of which is determined by the provisions of the Code of Civil Procedure, is based on the principle of protecting the welfare of the minor. Almost every action required during this process requires securing his interest. The above is part of the scope of research covered by this article and boils down to the identification of challenges related to the implementation of the rights and obligations of participants in adoption proceedings in accordance with the protection of the minor's interest. The presented research problem is important primarily because of the legal position of the adopted child. The purpose of the publication is to conduct a value judgment of ways and forms of protection of the interests of minors analysed based on the provisions on civil procedure. The research methodology used in the article is largely based on the dogmatic and legal method consisting in the linguistic and logical analysis of legal texts. The result of its implementation is obtaining the proper meaning of the interpreted legal text in terms of the language in which the text is formulated. The use of this method is the basis for the conducted research, based on which objectively accepted conclusions will be drawn. Assuming the above assumptions of the research problem and the research methods used, the thesis was adopted for the purposes of this article that the legislator protects the interests of minors in the adoption procedure based on the regulations of the Code of Civil Procedure.

Keywords: minor, adoption, adoption procedure

WPROWADZENIE

We współczesnym świecie można zauważyć duże zainteresowanie rodziną, spokojnym domem, dobrym wychowaniem i bezpieczeństwem dzieci. Jednak w sytuacji, gdy – z różnych przyczyn – dobra te nie są realizowane, należy w sprawny

sposób przywrócić młodym ludziom możliwość normalnego funkcjonowania w rodzinnych warunkach, celem zapewnienia ich prawidłowego rozwoju. Dobro dziecka stało się fundamentalną zasadą dla prawa rodzinnego, zaś instytucja przysposobienia jest przykładem jej realizacji. Przeniknęła ona również do postępowania cywilnego z zakresu procedury adopcyjnej. Z tego względu polski system prawny przewiduje odrębny zbiór regulacji dla spraw o przysposobienie. Ze względu na doniosłość podjętej tematyki analizie poddano normy prawne w zakresie ochrony interesu małoletnich w toku procesu adopcyjnego. Artykuł opiera się na bogatej literaturze wskazującej na problemy i zagadnienia związane z instytucją przysposobienia. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie sposobów i form ochrony interesu małoletnich w sprawach o przysposobienie, analizowanych na podstawie przepisów dotyczących postępowania cywilnego.

1. *RATIO LEGIS* INSTYTUCJI PRZYSPOSOBNIENIA W ŚWIELE OCHRONY DOBRA MAŁOLETNIICH

Polski system prawny zawiera definicję legalną przysposobienia, której treść określono w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy¹. Pod pojęciem adopcji należy rozumieć nawiązanie stosunku prawnorodzinnego między przysposobionym a przysposabiającym. Powinien on być zbliżony w swoim charakterze do relacji, jaka zachodzi między dziećmi a rodzicami biologicznymi (art. 121 § 1 k.r.o.). Warunkiem koniecznym dla powstania takiego stosunku jest zaistnienie określonego zdarzenia prawnego w postaci prawomocnego orzeczenia sądu w przedmiocie przysposobienia, który reguluje Kodeks postępowania cywilnego². W literaturze przyjmuje się stanowisko, że adopcja jest rozumiana jako dobrowolne uznanie obcego biologicznie dziecka za własne. W świetle prawa między adoptowanym dzieckiem a nowymi rodzicami powstaje stosunek zbliżony do pokrewieństwa. Jednocześnie władza rodzicielska rodziców biologicznych ulega wygaśnięciu³.

W kontekście przysposobienia należy zwrócić szczególną uwagę na art. 72 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁴. Wskazana norma prawna zakłada, że najistotniejszym warunkiem adopcji jest ochrona dobra dziecka. Uznać należy zatem, że polskie prawo stoi na straży praw małoletnich, a tym samym z najwyższą mocą prawną wprowadza obowiązek ochrony dzieci przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem

¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t. jedn.: Dz. U. z 2020 r. poz. 1359, z 2022 r. poz. 2140, ze zm., dalej: k.r.o.).

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t. jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 289, 326, 403, 535, 556, 614, 739, 803, 852, ze zm., dalej: k.p.c.).

³ T. Smoczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2016, s. 271–283.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t. jedn.: Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, z 2009 r. Nr 114, poz. 946).

i demoralizacją⁵. Wobec tego zasadne wydaje się stwierdzenie, że kluczowym zadaniem organów publicznych oraz sądów jest przeprowadzenie badania, którego wynik będzie wskazywał na fakt, czy adopcja jest zgodna z potrzebami dziecka. Można bowiem wyróżnić sytuację, w której na przebieg procesu adopcyjnego wpływa relacja dziecka z rodzicami. W przypadku gdy małoletniego łączy silna więź emocjonalna z naturalnymi opiekunami, mimo że nie utrzymują pieczy nad dzieckiem, sąd może uznać, że przesłanka ta przemawia przeciwko orzeczeniu adopcji⁶. Analogicznie – jednocześnie posiadanie władzy rodzicielskiej przez rodziców biologicznych nie stoi na przeszkodzie dokonania adopcji. Sąd opiekuńczy, patrząc przez pryzmat dobra małoletniego, rozpatruje zaistniały stan faktyczny i podejmuje stosowną decyzję. Warto zaznaczyć, że w momencie, gdy rodzicom odebrano władzę rodzicielską (lub nie są oni znani), orzeczenie przysposobienia następuje bez ich zgody⁷.

Ustawodawcy szczególnie zależało na stworzeniu ram prawnych, w których powstanie stosunek między przysposobionym a przysposabiającym opierający się na takich samych zasadach co pokrewieństwo w linii prostej⁸. Dotyczy to zarówno strony emocjonalnej, jak i praw i obowiązków wynikających ze sfery majątkowej, takich jak alimenty i dziedziczenie. Przysposobiony ma taką samą pozycję jak naturalne dziecko. Ustawa daje mu prawo do dziedziczenia majątku po rodzicach na równi z biologicznymi potomkami. Z tej perspektywy należy stwierdzić, że podstawowym i nadrzędnym celem przysposobienia jest reguła dotycząca ochrony dobra dziecka (art. 114 § 1 k.r.o.). Stanowi ona bowiem naczelną zasadę prawa rodzinnego. Powstała więc powinna spełniać identyczną lub podobną funkcję, jaka wynika z naturalnej relacji łączącej rodziców z ich biologicznymi dziećmi. Z tego względu w Kodeksie postępowania cywilnego szczegółowo uregulowano procedurę dotyczącą postępowania o przysposobienie.

⁵ A. Regulska, *Rodzina i piecza zastępcza nad dzieckiem w perspektywie zasady pomocniczości. Analiza dyskursu retoryki politycznej*, Warszawa 2018, s. 148.

⁶ Decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie Antkowiak przeciwko Polsce (nr skargi: 27025/17).

⁷ J. Winiarz, J. Gajda, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2001, s. 225; Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 18 czerwca 2021 r. (sygn.: II CSKP 231/21); Kancelaria Senatu, Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji – Dział Analiz i Opracowań Tematycznych, *Przysposobienie i piecza zastępcza w Polsce*, Warszawa 2021, s. 3.

⁸ E. Holewińska-Łapińska [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, t. 12, Warszawa 2011, s. 498.

2. OCHRONA INTERESÓW OSÓB MAŁOLETNICH W POSTĘPOWANIU ADOPCYJNYM

Gwarancją powodzenia przysposobienia, tym samym zapewnienia ochrony interesów małoletniego, jest prawidłowe dobranie przysposabiającego i przysposobianego oraz ich właściwe przygotowanie. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na dwa czynniki dotyczące postępowania adopcyjnego. Pierwszym jest aspekt wiążący się z działaniem ośrodków adopcyjnych, które wypełniają zadania o charakterze psychologiczno-socjalnym. Przy pomocy osób specjalizujących się w tych naukach ośrodki zajmujące się sprawami przysposobienia tworzą więzi między uczestnikami adopcji. Przez uzyskanie odpowiedniej wiedzy o kandydatach na przysposabiających instytucje te są w stanie właściwie dobrać dziecko i nowych rodziców.

Uznaje się, że nadrzędnym celem tego działania jest ochrona interesu małoletniego zabezpieczana przez eliminowanie błędów wychowawczych, dla zapewnienia najlepszej opieki nad przysposobianym. Dodatkowo dąży się do umocnienia więzi między stronami, w celu utrwalenia przekonania, że rodzina będzie poprawnie funkcjonowała. Organy kierują się dobrem dziecka i odpowiednim dopasowaniem go do przyszłych rodziców. Ze względu na to ośrodek zobligowany jest do dokładnej weryfikacji kandydatów na przysposabiających. Szczególną uwagę zwraca się na przypadek, gdy przysposabiający zgłaszają się o pomoc w sprawie przysposobienia. Prowadzenie takiej procedury należy do wyłącznych zadań ośrodka⁹. Przygotowanie kandydatów na rodziców adopcyjnych następuje na podstawie wdrożonego w placówce programu diagnostyczno-edukacyjnego¹⁰. Należy jednak podkreślić, że występują również sytuacje, w których ośrodek wydaje jedynie opinię na wniosek sądu o przysposabiającym. Dzieje się tak w przypadku, gdy kandydaci poznali dziecko bez udziału tej instytucji, której zadaniem jest obiektywna ocena zasadności adopcji (art. 586 § 4 k.p.c.). Zgodnie bowiem z obowiązującym prawem, do wydania orzeczenia konieczne jest zaciągnięcie opinii ośrodka adopcyjnego lub w razie konieczności innej specjalistycznej placówki. Opracowany dokument powinien zawierać w szczególności imię, nazwisko, miejsce zamieszkania kandydata, opinię kwalifikacyjną, określenie relacji łączących strony stosunku adopcyjnego, opis więzi przysposobianego z jego naturalnymi rodzicami oraz inne istotne informacje. Niedopuszczalna jest sytuacja, w której pomija się opinię ośrodka, ponieważ zawiera w sobie dokładną analizę sytuacji i stanowi istotny dowód podczas postępowania adopcyjnego.

⁹ A. Regulska, *Adopcja – w kierunku dobra dziecka i spełnionego rodzicielstwa*, „Studia Gdańskie” 2019, t. 45, s. 218–219.

¹⁰ Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny, *Informacja o wynikach kontroli. Wykonywanie zadań przez ośrodki adopcyjne*, Warszawa 2017, s. 71.

Drugi aspekt w sprawach o przysposobienie jest ściśle prawny. Wiąże się z modelem instytucji przysposobienia dotyczącym postępowania sądowego¹¹. W Europie i na świecie przewiduje się dwa tryby adopcji – kontraktowy oraz sądowy. Zgodnie z obowiązującym prawem, ze względu na dobro dziecka, w Polsce przyjęto sądowy model adopcji. Polega on na systemie, w którym o przysposobieniu orzeka sąd opiekuńczy¹².

2.1. Procedura adopcyjna w Polsce w świetle Kodeksu postępowania cywilnego

Kodeks postępowania cywilnego reguluje podstawowe czynności prawne z zakresu postępowania w sprawach o przysposobienie. Każdy indywidualny przypadek jest rozpatrywany z uwzględnieniem interesu przysposabiających, przysposabianego oraz interesu społecznego¹³. Podkreślenia jednak wymaga fakt, że w danej sytuacji mogą być one rozbieżne. Należy wówczas kierować się przede wszystkim dobrem dziecka.

Postępowanie wszczyna się na wniosek złożony przez przysposabiającego w sądzie właściwym miejscowo dla jednego z uczestników postępowania (art. 585 k.p.c.). W wyjątkowych sytuacjach legitymację czynną w tym zakresie posiada również prokurator na mocy art. 7 k.p.c. Jednak nastąpić to może wyłącznie, gdy przysposabiający oraz osoby, których zgoda na adopcję jest wymagana, nie zgłoszą sprzeciwu. W innym przypadku sąd opiekuńczy oddali wniosek ze względu na brak spełnienia wszystkich materialnoprawnych warunków wymaganych w sprawach o przysposobienie¹⁴. Z kolei wobec wszczętej procedury przewiduje się wymóg formalny nakazujący wnioskodawcy wskazanie ośrodka adopcyjnego, przy pomocy którego będą dokonywane czynności opiniodawczo-konsultacyjne dotyczące postępowania adopcyjnego (art. 585 § 2¹ k.p.c.). Jest to konieczne ze względu na wymóg określający, że sąd opiekuńczy zwraca się do ośrodka, który wskazał przysposabiający o świadectwo ukończenia przez niego szkolenia dla kandydatów do adopcji małoletniego oraz opinię kwalifikacyjną dotyczącą jego osoby (art. 585 § 2² k.p.c.).

Właściwymi do orzekania są rejonowe sądy opiekuńcze, które o przysposobieniu postanawiają na rozprawach sądowych (art. 586 § 1 k.p.c.). Pozwala to na przeprowadzenie postępowania dowodowego, na mocy którego badaniu podlegają kwalifikacje, warunki i cechy przysposabiającego, a także osobowość przysposabianego. Szczegółowej analizie poddawano również relację zachodzącą między uczestnikami z uwzględnieniem ich cech osobistych.

¹¹ M. Andrzejewski, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2011, s. 197.

¹² K. Bagan-Kurluta, *Adopcja dzieci. Rozwiązania prawne w wybranych państwach*, Białystok 2009, s. 10–13.

¹³ K. Liżyńska, A. Płońska, *Uwagi o sposobie ustawowego ujęcia przestępstwa zajmowania się, organizowaniem adopcji wbrew przepisom ustawy (art. 211a kodeksu karnego)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2011, z. 3, s. 194.

¹⁴ J. Winiarz, J. Gajda, *Prawo rodzinne...*, s. 229.

Kodeks postępowania cywilnego wymaga osobistego stawiennictwa na rozprawie. Przed sądem powinni się stawić zarówno przysposabiający, osoby, których zgoda do adopcji jest potrzebna, czyli małżonek rodzica adopcyjnego, ale i przysposobiony, który ukończył 13. rok życia. Uczestnikami postępowania adopcyjnego są również biologiczni rodzice z wyjątkiem sytuacji, gdy ówczesznie wyrazili zgodę *in blanco* na przysposobienie ich dziecka (art. 589 k.p.c.). Obecność przysposobianego jest obowiązkowa ze względu na fakt, że podczas postępowania adopcyjnego następuje jego wysłuchanie. Warto podkreślić, że w trosce o względy wychowawcze odbywa się ono poza salą sądową (art. 576 § 2 k.p.c.). Małoletni powinien mieć możliwość przedstawienia swojego stanowiska. W myśl ochrony jego interesu, zadaniem sądu, jest rozważenie woli dziecka. Ocena wydana w tej kwestii powinna uwzględniać stopień jego dojrzałości¹⁵. Zgodnie z powszechnie przyjętym porządkiem prawnym, dziecko w wieku 13 lat jest w stanie ocenić adopcję jako instytucję prawną, która w znacznym stopniu może zmienić jego sytuację prawną. Należy jednak zwrócić uwagę, że w praktyce często bezpośrednie spotkanie małoletniego z sądem wpływa na niego negatywnie. Dziecko może poczuć się zdeorientowane i zagubione. W przypadku gdy nie jest wystarczająco dojrzałe, mimo osiągnięcia wieku, w którym jego opinia jest dla adopcji wymagana, może odnieść wrażenie przytłoczenia. W takich sytuacjach przewiduje się możliwość wysłuchania przysposobianego przez biegłych sądowych, którzy na podstawie rozmowy wydają opinię w kontekście danej sprawy. Istnieje również możliwość zapoznania się ze stanowiskiem małoletniego przy pomocy opinii kuratora. Decyzję, z jakiej formy zapoznania się z wolą dziecka skorzysta się w toku sprawy, podejmuje sąd, kierując się dobrem dziecka¹⁶.

Z punktu widzenia ochrony dobra małoletniego, w sądowym modelu przysposobienia wskazuje się, że w przypadku, gdy osoba przysposabiającego umrze w trakcie prowadzonego postępowania, proces adopcyjny zostaje umorzony (art. 587 k.p.c.). Analogicznie sytuacja wygląda, gdy dojdzie do śmierci przysposobianego. Wynika to z faktu, że celem adopcji jest zapewnienie nieletniemu troski i starań w wychowaniu, które w przypadku śmierci jednej ze stron nie zostaną zrealizowane. Przewiduje się jednak wyjątek stanowiący, że w przypadku, gdy umarł małżonek, który złożył wniosek o przysposobienie wspólne, postępowanie zostaje zawieszone aż do czasu, gdy w jego miejsce wejdzie kurator. Nastąpić to może w przypadku zaistnienia silnej więzi rodzicielskiej między uczestnikami stosunku adopcyjnego, które przez dłuższy czas pogłębiały wzajemne relacje w wyniku pełnienia nad dzieckiem pieczy¹⁷.

¹⁵ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1998 r. (sygn.: I CKN 1122/98).

¹⁶ K. Borkowska, *Prawo dziecka do wypowiedzi w sprawach rozpoznawanych przez sąd rodzinny*, Warszawa 2014, s. 26.

¹⁷ M. Kuchnio, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz aktualizowany*, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2023, art. 587.

Przepisy polskiego prawa przewidują dodatkowe środki ochrony interesu dziecka. Orzeczenie o przysposobieniu ma charakter konstytutywny i wywołuje skutki *erga omnes*, zatem, aby stało się skuteczne, musi najpierw dojść do jego uprawomocnienia (art. 588 k.p.c.). Postanowienie o przysposobieniu powinno zawierać rozstrzygnięcie o przedmiocie przysposobienia wraz z określeniem, który rodzaj adopcji został zastosowany, oraz innymi elementami, takimi jak wskazanie zmiany imienia i nazwiska małoletniego. W przypadku osób, które pozostają w związku małżeńskim, sąd opiekuńczy może orzec przysposobienie wspólne. W trosce o ciągłość wychowania dziecka dokonuje się wzmianki dodatkowej do aktu urodzenia dziecka o przysposobieniu¹⁸, zaś w ciągu 7 dni od chwili uprawomocnienia się postanowienia adopcyjnego sąd opiekuńczy przesyła do właściwego ośrodka adopcyjnego odpis tego postanowienia.

W trosce o dobro dziecka podczas trwania postępowania adopcyjnego na sądzie opiekuńczym ciąży dodatkowe obowiązki o charakterze informacyjnym. Jednym z nich jest pouczenie kandydatów na rodziców o skutkach, jakie przynosi przysposobienie wraz ze wskazaniem różnic między poszczególnymi rodzajami adopcji, ponieważ przysposobienie pełne, całkowite nierozwiązywalne i niepełne wykazują zasadnicze różnice. Z kolei w przypadku adopcji niepełnej sąd powinien wskazać na możliwość przekształcenia na formę adopcji pełnej. Należy zwrócić uwagę również na obowiązek sądu polegający na wyjaśnieniu rodzicowi biologicznemu pozostającemu w konkubinacie z osobą, która przysposabia jej dziecko, że w związku z tym, że nie istnieje między nimi związek małżeński, orzeczenie będzie skutkowało utratą jego dotychczasowej władzy rodzicielskiej nad małoletnim¹⁹. Wyrażając zgodę na adopcję, opiekun powinien znać skutki swojej decyzji. Zważywszy na doniosłość konsekwencji tego działania, konieczne jest wyrażenie przez niego świadomej i jednoznacznej zgody na adopcję. W innym przypadku zasadne będzie zarzucenie sądowi niedopełnienia obowiązków informacyjnych, skutkujących pozbawieniem władzy rodzicielskiej wbrew woli i wiedzy. W praktyce nieświadome zrzeczenie się praw do dziecka na rzecz innej osoby jest niezgodne z interesem dziecka przysposabianego, w związku z czym niedochowany zostaje zasadniczy motyw adopcji, jakim sąd powinien kierować się podczas wydawania orzeczenia. Pewność, że rodzic jest świadomy następstwa przysposobienia dziecka przez konkubenta, należy potwierdzić w szczególności, gdy uczestnicy występują przed sądem bez pomocy profesjonalnego pełnomocnika. Wynika to z faktu, że mogą błędnie rozumieć instytucję przysposobienia oraz mylnie interpretować skutki, jakie za sobą pociąga²⁰.

¹⁸ J. Winiarz, J. Gajda, *Prawo rodzinne...*, s. 229.

¹⁹ J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016, s. 483.

²⁰ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 25 października 1983 r. (sygn.: III CRN 234/83).

3. WYMÓG OSOBISTEJ STYCZNOŚCI – OCHRONA INTERESÓW MAŁOLETNICH W OKRESIE PREADOPCYJNYM

W trosce o życiową stabilność dziecka kluczowe jest zapobieganie powstawaniu nieprzewidzianych wydarzeń związanych z pochopnie orzekanymi adopcjami. Z tego względu sąd opiekuńczy może wyznaczyć okres osobistej styczności stron stosunku przysposobienia, nazywany często okresem preadopcyjnym. Stanowi to swego rodzaju próbę generalną, sprawdzającą, czy przysposabiający w praktyce spełnia stawiane przed nim wymagania dotyczące kompetencji, zdolności i umiejętności. W ten sposób stronom przyznaje się możliwość pogłębienia relacji, zasięgnięcia wiedzy o codziennych zwyczajach, a dzięki temu sprawdzenia, czy pasują do siebie pod względem charakterów. Weryfikacji podlega relacja powstała w tym czasie, udowadniająca, że przysposabiający i przysposobiony zostali odpowiednio dobrani²¹.

W polskim systemie prawnym wymóg osobistej styczności wskazuje, że sąd opiekuńczy w sprawie o przysposobienie może wyznaczyć sposób oraz czas jej trwania (120¹ k.r.o.). Wskazać należy na fakultatywność tego rozwiązania, którego zastosowanie będzie zależać od decyzji sądu. W tym kontekście warto podkreślić, że w prawie europejskim przewiduje się obligatoryjność okresu preadopcyjnego przed orzeczeniem przysposobienia. Wynika to bezpośrednio z art. 17 Europejskiej konwencji o przysposobieniu dzieci²², zgodnie z którym przysposabiający powinien pełnić pieczę nad dzieckiem na tyle długo, aby odpowiedni organ był w stanie przewidzieć to, w jaki sposób kształtować się będzie relacja między nimi w przyszłości. Wprowadzenie osobistej styczności do przepisów uzupełniających Konwencji oznacza, że artykuł ten nie jest obowiązkowy dla państw członkowskich Rady Europy, ale stosowanie go jest zalecane²³.

Formę i okres, na który zostanie ustanowiony czas osobistej styczności, wyznacza sąd opiekuńczy. Stycznością może być zarówno bezpośrednie spotkanie, sprawowanie pieczy nad dzieckiem, jak i kontakt telefoniczny, korespondencyjny czy internetowy. Sąd określa termin i formę osobistej styczności w wydanym postanowieniu zarządzającym, na które przysługuje zażalenie (art. 586¹ k.p.c.). W dokumencie tym precyzyjnie określa się to, w jakim miejscu, w jakich godzinach mogą nastąpić spotkania stron stosunku przysposobienia oraz czy jest konieczna obecność osób trzecich, na przykład pracownika ośrodka adopcyjnego. Natomiast w kontekście wspólnego czasu sąd w zależności od okoliczności sprawy określa datę początkową i końcową okresu preadopcyjnego albo wskazuje konkretny czas

²¹ J. Winiarz, J. Gajda, *Prawo rodzinne...*, s. 226.

²² Europejska konwencja o przysposobieniu dzieci, sporządzona w Strasburgu dnia 24 kwietnia 1967 r. (t. jedn.: Dz.U. z 1999 r. Nr 99, poz. 1157).

²³ E. Holewińska-Łapińska, *Prawo rodzinne i opiekuńcze...*, s. 593–596.

w dniach, tygodniach lub miesiącach. Niedopuszczalne jest wskazanie okresu ogólnikowo, mimo że sąd może swobodnie skracać lub wydłużać czas wyznaczony pierwotnie. Na marginesie warto wskazać, że od omawianego postanowienia nie przysługuje skarga kasacyjna, nie kończy ono bowiem postępowania adopcyjnego²⁴.

PODSUMOWANIE

Analiza ochrony interesów małoletnich w świetle przepisów dotyczących dobra dziecka w postępowaniu adopcyjnym pozwala na wyciągnięcie wniosku o wysokim stopniu zaangażowania polskiego ustawodawcy w tę materię. Przysposobienie następuje na podstawie szczegółowo uregulowanej procedury, której rygor wynika z postanowień Kodeksu postępowania cywilnego. Sąd opiekuńczy podejmuje decyzję po przeprowadzeniu rozprawy, podczas trwania której osoby zobligowane do udziału w sprawie wyrażają swoje indywidualne stanowiska, a na dodatek przedstawiany jest kompleksowy materiał dowodowy. Wszystkie te czynności są wdrażane w celu zapewnienia interesów małoletnich w procedurze adopcyjnej.

Sąd opiekuńczy jest zobowiązany do rozpatrywania spraw o przysposobienie według przepisów o postępowaniach cywilnych, z uwzględnieniem rzeczywistego stanu faktycznego występującego w poszczególnych przypadkach. W trakcie przewodu sądowego należy dokonać analizy sytuacji przysposabianego, mając na względzie jego dojrzałość, wiek, a także stosunek z krewnymi w celu stworzenia warunków środowiska rodzinnego odpowiadającego założeniom kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Zważywszy na to, że dzieci w wieku szkolnym i nastoletnim mogą być silnie związane z biologicznymi krewnymi, w szczególności z dziadkami, zerwanie więzi mogłoby być dla nich krzywdzące. Kierując się zatem interesem przysposabianego, sąd powinien odpowiednio sformułować orzeczenie o przysposobieniu.

Ratio legis instytucji adopcji opiera się na ochronie dóbr dziecka. W związku z tym, sąd rozpatrując istotę sprawy, podejmuje decyzje gwarantujące realizację podstawowych potrzeb przysposabianego zarówno o charakterze materialnym, jak i duchowym. Istotne są warunki egzystencjalne, takie jak odpowiednie wyżywienie, dom, ubiór, a w razie choroby opieka lekarza, a także odpowiednie zarządzanie jego mieniem. Niemniej jednak jedną z najważniejszych rzeczy jest równe traktowanie dziecka pochodzącego z adopcji oraz dzieci naturalnych, ponieważ człowiek w młodym wieku ma bardzo czułe poczucie sprawiedliwości. Zważywszy na to, że czynności przewidziane w postępowaniu sądowym bezpośrednio oddziałują na przysposobionego, powinny być podejmowane w zgodzie z interesem dziecka, mając na celu ochronę jego praw.

²⁴ P. Prus, *Komentarz do art. 586(1), [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, red. M. Manowska, 2022, LEX/el.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Andrzejewski M., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2011.
- Bagan-Kurluta K., *Adopcja dzieci. Rozwiązania prawne w wybranych państwach*, Białystok 2009.
- Borkowska K., *Prawo dziecka do wypowiedzi w sprawach rozpoznawanych przez sąd rodzinny*, Warszawa 2014.
- Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny, *Informacja o wynikach kontroli. Wykonywanie zadań przez ośrodki adopcyjne*, Warszawa 2017.
- Holewińska-Łapińska E., [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, t. 12, Warszawa 2011.
- Ignatowicz J., Nazar M., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016.
- Kancelaria Senatu, Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji – Dział Analiz i Opracowań Tematycznych, *Przysposobienie i piecza zastępcza w Polsce*, Warszawa 2021.
- Kuchnio M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz aktualizowany*, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2023.
- Liżyńska K., Płońska A., *Uwagi o sposobie ustawowego ujęcia przestępstwa zajmowania się, organizowaniem adopcji wbrew przepisom ustawy (art. 211a kodeksu karnego)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2011, z. 3.
- Pruś P., *Komentarz do art. 586(1)*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, red. M. Manowska, 2022, LEX/el.
- Regulska A., *Adopcja – w kierunku dobra dziecka i spełnionego rodzicielstwa*, „Studia Gdańskie” 2019, t. 45.
- Regulska A., *Rodzina i piecza zastępcza nad dzieckiem w perspektywie zasady pomocniczości. Analiza dyskursu retoryki politycznej*, Warszawa 2018.
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2016.
- Winiaż J., Gajda J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2001.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t. jedn.: Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, z 2009 r. Nr 114, poz. 946).
- Europejska Konwencja o przysposobieniu dzieci, sporządzona w Strasburgu dnia 24 kwietnia 1967 r. (t. jedn.: Dz.U. z 1999 r. Nr 99, poz. 1157).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t. jedn.: Dz. U. z 2020 r. poz. 1359, z 2022 r. poz. 2140, ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t. jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 289, 326, 403, 535, 556, 614, 739, 803, 852, ze zm.).

Orzecznictwo

- Decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie Antkowiak przeciwko Polsce (nr skargi: 27025/17).
- Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 25 października 1983 r. (sygn.: III CRN 234/83).
- Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1998 r. (sygn.: I CKN 1122/98).
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 18 czerwca 2021 r. (sygn.: II CSKP 231/21).

ABSTRAKT

Procedura adopcyjna, której ramy wyznaczają przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, opiera się na zasadzie ochrony dobra małoletniego. Niemal każda czynność wymagana podczas przeprowadzania tego procesu wymaga zabezpieczenia interesu dziecka. Powyższe wpisuje się w zakres badań objętych niniejszym artykułem i sprowadza się do identyfikacji wyzwań związanych z urzeczywistnieniem praw i obowiązków uczestników postępowania adopcyjnego w myśl ochrony interesu małoletniego. Przedstawiony problem badawczy jest istotny przede wszystkim ze względu na pozycję prawną przysposobianego dziecka. Celem publikacji jest przeprowadzenie wartościującej oceny sposobów i form ochrony interesu małoletnich analizowanych na podstawie przepisów dotyczących postępowania cywilnego. Metodologia badawcza zastosowana w artykule w zasadniczej większości opiera się na metodzie dogmatyczno-prawnej polegającej na językowo-logicznej analizie tekstów prawnych. Skutkiem jej wdrożenia jest uzyskanie właściwego znaczenia interpretowanego tekstu prawnego pod kątem języka, w jakim tekst ten jest sformułowany. Zastosowanie tej metody stanowi podstawę przeprowadzonych badań, w oparciu o które wyciągnięte zostaną obiektywnie przyjęte wnioski. Przyjmując powyższe założenia problemu badawczego oraz zastosowane metody badawcze, na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto tezę, iż ustawodawca chroni interes małoletnich w procedurze adopcyjnej opartej na regulacjach Kodeksu postępowania cywilnego.

Słowa kluczowe: małoletni, przysposobienie, procedura adopcyjna